

DERLEME

KADINA EL KALKMAZ: PEKİ YA DİJİTAL ŞİDDET?

Gizem ÇITAK*

Yasemin YÜCEL**

ÖZ

Şiddet, insanlık tarihi kadar eskidir. Doğası gereği toplumsal yaşamın her döneminde var olmuştur ve 21. yüzyılın önemli sorunlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde şiddet kavramının sadece fiziksel bir saldırı olarak değil; daha geniş bir yelpazede ele alınması gerekmektedir. Sürekli gelişen ve değişen dünya koşulları, küreselleşme ile birlikte şiddette yeni bir kavram olan dijital şiddeti ortaya çıkarmaktadır. İnternet ve sosyal ağların yaygın ve kontrolsüz kullanımı, bireylerin kendi kimliklerini gizleyebilmeleri, özgürce yorum ve paylaşım yapılabilmesi gibi durumlar kadınlar için dijital dünyayı şiddet aracına dönüştürmektedir. Dijital ortamda uygulanan şiddet, siber şiddet olarak da adlandırılmaktadır. Bu çalışmanın amacı dijital dünyada kadına uygulanan şiddete dikkat çekmek ve kadınlara yönelik etkilerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, dijital şiddet, kadın.

*Sorumlu Yazar, Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Anabilim Dalı. E-mail: gizem.citak@gop.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5484-2233

** Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Anabilim Dalı. E-mail: yasemin.yucel@gop.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-0364-961X

Geliş tarihi: 14.10.2022, Kabul tarihi: 27.10.2022

LAY HANDS ON WOMEN: WHAT ABOUT DIGITAL VIOLENCE?

ABSTRACT

Violence is as old as human history. By its nature, it has existed in every period of social life and It is one of the important problems of the 21st century. Today, the concept of violence is not just a physical attack; needs to be addressed in a wider range. Constantly developing and changing world conditions, together with globalization, reveal a new concept in violence, digital violence. The widespread and uncontrolled use of the Internet and social networks, the ability of individuals to hide their identities, and the ability to freely comment and share, transform the digital world into a tool of violence for women. Violence in the digital environment is also called cyber violence. The aim of this study is to draw attention to violence against women in the digital world and to reveal its effects on women.

Keywords: Violence, digital violence, women.

1.GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmesiyle birlikte insanlar belirli bir zaman veya mekân kısıtlaması olmaksızın başka bireylerle etkileşim içerisinde olabilir ve çeşitli konularda aktarım yapabilirler. Bilişim teknolojilerinin hızla gelişmesi insanlar arasındaki uzaklığı azaltmakta ve istediği zamanda iletişim halinde olma fırsatı sağlamaktadır (1). Böylelikle mobil bankacılık, online eğitim, e-gazete ve e-kitaptan, e-hayata doğru bir dijital geçiş yaşanmaktadır (2, 3).

Dijitalleşme ile birlikte iletişim teknolojileri de hızlı bir ivme kazanmaktadır. ‘Sosyal medya’ denilen sosyalleşme alanları, her kültürden, her cinsiyetten ve her yaştan, insanın ulaşabildiği, kullanabildiği ve birbirleriyle iletişime geçebildiği sanal ortamlardır (3). Bu ortamlarda kolay iletişime geçilmesi, istedikleri bilgiyi elde edebilmeleri, yorum ve paylaşım yapabilmeleri sanal ile gerçek dünyanın iç içe olmasına sebep olmaktadır (4). Sosyal ağlarda yapılan paylaşımlar hızlı bir şekilde yayılmakta ve milyonlarca insanın görmesine olanak sağlanmaktadır. Yapılan paylaşımlardaki olumlu veya olumsuz içerikler kişiler tarafından farklı şekillerde düşünülüp algılanabilmektedir. Yani teknoloji, zamansal, coğrafi ve kişisel sınırları dönüştürerek, bireyler ve gruplar arasındaki iletişim ve etkileşim hızını, türünü ve kapsamını değiştirmektedir. Bu değişimin birçok faydası olduğu gibi toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti de tetiklemiş olabilir (4). Bu çalışmanın amacı dijital dünyada kadınlara uygulanan şiddete dikkat çekmek ve kadına yönelik etkilerini ortaya koymaktır.

1.1. Şiddet ve Şiddet Türleri

Şiddet geçmişten günümüze gelen ve engellenemeyen en önemli sorunlardan birisidir (5). Şiddet genellikle güçlünün zayıfa ya da kişilerin gücünün yetebileceğini düşündüğü bireylere karşı uyguladığı tehditler ve eylemlerdir. Şiddet uygulanış biçimlerine göre fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik ve dijital (siber) şiddet başlıkları altında incelenmektedir (6, 7). Fiziksel şiddet; yaptırım amacıyla kaba kuvvet kullanılması olarak tanımlanmaktadır ve bu şiddet türünde hedef alınan nokta bedendir (8). Cinsel şiddet; cinselliğin tehdit yoluyla baskı kurarak yaşanması ve bir kontrol mekanizması olarak kullanılması şeklinde tarif edilmektedir. Psikolojik şiddet; söylenen söz ve edilen hakaretler ile bireyi korkutma, cezalandırma, yaralama ve sarsma amacı taşıyan ve en önemlisi bireyin kendine olan güvenini kaybetmesine neden olan şiddettir (8). Ekonomik şiddet; maddi bir üstünlükle kişiler üzerinde baskı kurma ve bireyleri parayla cezalandırma olarak tanımlanmaktadır (7, 9).

1.2. Dijital Şiddet

Son yıllarda teknolojinin gelişmesi ile birlikte şiddet türlerinin içerisine dijital şiddet adında yeni bir başlık eklenmektedir. Dijital şiddet; e-mailler, akıllı telefonlar ve çeşitli sosyal medya uygulamaları gibi sanal ortamlarda gerçekleştirilen ve karşı tarafa psikolojik olarak zarar vermeyi amaçlayan yeni bir şiddet türüdür. Dijitalleşen dünyada teknoloji ve sosyal ağların kullanımının yaygınlaşmasıyla kişiler zaman ile mekânsal uzaklıklara rağmen birbirleriyle olan etkileşimlerini arttırmaktadır (9). Bu sayede farklı kültür, coğrafya ve dinlerden oluşan topluluklar arasında iletişim kurmak kolaylaşmaktadır. Bilişim teknolojileri, özellikle de internet ağının yaygın kullanılmaya başlanması ile kişilerin bilgiye ulaşabilmeleri kolaylaşmış ve internet ortamları insanlar için yaşamın vazgeçilemez bir parçası olmuştur (10). İnternet ağlarının kullanımı 2009-2016 yılları arasında yükselmeye başlamıştır (11).

Dünyada siber taciz oranlarının Litvanya'da %6, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da %7, İspanya ve İtalya'da %10, Belçika ve Almanya'da %13, Finlandiya'da %14, Fransa'da %15, Hollanda'da ise %17 düzeylerinde olduğu bulunmuştur (12).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 raporuna göre; 16-74 yaş aralığında bulunan erkeklerin %81,8'inin, kadınların ise %68,9'unun internet kullanıcısı olduğu belirlenmiştir. İnternet kullanımındaki bu artış bazı dezavantajları da beraberinde getirmiştir (13). Bireylerin internet kullanımlarının artması ile siber şiddete maruziyet düzeyleri paralellik göstermektedir.

1.3. Dijital Şiddet Türleri

Dijital şiddet, çok kapsamlı olmakla beraber farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir (14). Literatürde dijital şiddet türleri farklı şekillerde belirtilmektedir. Willard'a göre; iftira, ifşa etme, kimliğe bürünme, dışlama, siber tehdit, taciz, siber takip, kızdırma olarak 8 başlık altında toplanmaktadır. İftira; kişi veya kişilerin teknolojik iletişim araçlarını kullanarak başkalarını küçük düşürecek davranışlarda bulunulması şeklinde tanımlanmaktadır. Kimliğe bürünme; başkalarının sosyal medya hesaplarını ele geçirerek onlar gibi davranılmasıdır (15). İfşa etme; kişilerin onamı olmadan görsel, video veya yazışmaların internet üzerinden başkalarına gönderilmesi şeklindedir. Dışlama; başkalarının dijital ortamlarda yer alan etkinliklere alınmasının engellenmesi olarak belirtilmektedir. Siber tehdit; kişilerin sanal yolla tehdit edilmesi, siber takip ise; kişilerin yine sanal yolla takip edilmesi şeklindedir. Taciz; başkalarının ısrarlı bir şekilde aranması veya mesaj gönderilmesi, kızdırma başkalarını

kızdıracak şekilde kaba şekilde konuşmak ve hakaret etmek gibi saldırgan içerikli davranışlarda bulunulması olarak tanımlanmaktadır (15).

Slonje ve arkadaşları (2012) dijital şiddetin ‘cinsel içerikli mesajlaşma’ (sexting) türüne dikkat çekmektedir. Cinsel içerikli mesajlaşma; her türlü cinsel içerikli fotoğraf ve videoların kişinin onamı olmadan sosyal medyadan başkalarıyla paylaşma eylemi olarak tanımlanmaktadır (16).

Kowalski ve arkadaşları (2008) ‘happy slapping’ adını verdikleri dijital şiddet türünden bahsetmektedir. Happy slapping; birden fazla kişinin birbirlerine fiziksel şiddet uyguladıkları anda bunun bir başkası tarafından kayıt altına alınıp, daha sonrasında bu kayıtların internet ortamında paylaşılması eylemlerinin tümüdür (17).

2. Dijital Şiddet Ve Kadın

Erkeğin egemen olduğu toplumlarda kadına yönelik şiddetin temelinde cinsiyetçi düşünceler ve pratikler yer almaktadır. Cinsiyetçi düşünceler doğrultusunda kadın toplumun her alanında savunmasız ve mağdur birey olarak görülmektedir (18). Kadına yönelik şiddet sadece kadına el kaldırmak olarak düşünülürken; dijital şiddet, kadınların karşı karşıya kaldığı yeni bir şiddet türü olarak ortaya çıkmıştır (18).

Dijital ortamda kadına uygulanan şiddet; dijital taciz, dijital takip, iftira, kimliğe bürünme, ifşa etme, dışlama, siber tehdit, kızdırma, cinsel içerikli mesajlaşma ve neşeli tokat gibi pek çok farklı şekliyle karşımıza çıkabilmektedir (19). Kadınlar sosyal medya ortamlarında küfür içerikli mesajlar, sürekli aynı kişiler veya farklı kişiler tarafından gelen görüntülü aramalar, sosyal medyadaki paylaşımlarına yapılan yorumlarda ifşa edici tehdit içeren söylemler, çevrimiçi veya çevrimdışı etkinliklerinin izlenmesi/gözetlenmesi, sahte fotoğraf veya videolarının düzenlenmesi, cinsiyetlerine yönelik edilen küfürler ve daha birçok olumsuz duruma karşılaşılabilmektedirler (20).

2018 yılında Kanada’da yazılan bir bültende; her beş kadından birinin internet üzerinden tacize maruz kaldığı bildirilmiştir. (21). Aynı şekilde 2018 yılında Fransa’da yayınlanan bir bültende de kadınların %15’ inin çeşitli siber taciz türlerine maruz bırakıldıkları ifade edilmiştir (12). 2017 yılında yapılan “Pakistanlı Kadınların Dijital Tacize Maruz Bırakıldığı Olayların Değerlendirilmesi” adlı çalışmada kadınların %40’ının internette çeşitli taciz türlerine maruz bırakıldıkları ortaya çıkmıştır (22).

2021 yılında 552 kadının dahil edildiği bir tez çalışmasında; kadınların %23.7’si dijital şiddetle karşılaştığını ifade etmiştir. Ayrıca bu oranın dul/boşanmış olan kadınlarda daha yüksek olduğu; eğitim seviyesi düşük

olan kadınlarda dijital şiddete maruziyetin daha az olduğu bildirilmiştir (23). Yine 2021 yılında 3346 kişiyle yürütülen başka bir çalışmada; katılımcıların %50.2'sinin kadın olduğu ve %51'inin dijital ortamlarda sesli, yazılı veya görüntülü taciz mesajları aldıkları belirlenmiştir (24).

2006-2016 yılları arasında siber şiddetle ilgili yayınlana makalelerin değerlendirildiği bir literatür çalışmasında; dijital şiddete uğrayan kadınların daha fazla stres, korku, anksiyete ve depresyon yaşadıkları belirlenmiştir (25). 2013 yılında yapılan “Şiddet türleri ve kadın deneyimleri” adlı çalışmada; kadınların %95'inin **siber şiddete maruz bırakıldığı ve maruz bırakan kişilerin eş veya eski partnerlerinin olduğu ifade edilmiştir** (26). 2020 yılında teknoloji ile kadına yönelik şiddeti konu alan çalışmada; kadınların daha çok konsantrasyon ve öğrenme zorluğu yaşadıkları ve başkaları ile iletişime geçerken kendilerini güvensiz hissettikleri belirlenmiştir (27). 2015 yılında siber zorbalık ile ilgili yapılan başka bir çalışmada ise; dijital şiddete uğrayanların intihar girişimlerinin de arttığı ortaya koyulmuştur (28).

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dijital şiddetin gerçek yaşamdaki deneyimlerden ve diğer şiddet türlerinden daha az zarar verici olduğu düşünülmemelidir. Çünkü gelişen teknoloji ile beraber kadına kalkan el sadece fiziksel olarak değil, dijital ortamda da varlığını sürdürmektedir (29). Devlet, sivil toplum kuruluşları ve internet hizmet sağlayıcılarının konu ile ilgili farkındalıkları arttırılarak alınabilecek önlemler konusunda işbirliği sağlamaları önem arz etmektedir. Özellikle dijital şiddet konusunda kanıta dayalı önlemlere yer verilmesi, acil durumlarda, kadınlara yönelik dijital şiddet ile ilgilenen kolluk mensuplarının güçlendirilmesi gereklidir. Dijital ortamları sıklıkla kullanan kadınların, mahremiyet, dijital şiddet ve kişisel verilere yönelik algı ve tutumları, farkındalıkları ve yeterlilikleri yükseltilmelidir. Kadınlara internetin güvenli kullanımı ile ilgili eğitimlerin verilmesi faydalı olacaktır (30). Literatürdeki yapılan araştırmaların sınırlı olması nedeniyle, kadınların siber şiddete maruz kalma düzeylerinin, nedenlerinin ve çözüm yollarının belirlenebilmesi için yeni araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- 1) Erdur Baker, Ö. Ve Kavşut, F. Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 2007;27, 31-42.
- 2) Avşar Arık, I. Ve Şahin Kütük, B. *Gençlik Ve Dijital Çağ*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları Ve Uygulama Merkezi. 2020.
- 3) Rzayeva, S. Küreselleşme Kapsamında İletişim Teknolojileri Ve Somut Olmayan Kültürel Miras İlişkisi. *Asya Studies*, 2018;5(5), 45-55.
- 4) Kalaman S. Yeni Medya ve Dijital Gözetim: Türkiye'deki Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma * New Media and Digital Surveillance: A Study on Social Media Users in Turkey. *Yönetim ve Ekon.* 2019;26(2):575-594.
- 5) Lee, F. H., Yang, Y. M., Wang, H. H., Huang, J. J., & Chang, S. C. Conditions And Patterns Of İntimate Partner Violence Among Taiwanese Women. *Asian Nursing Research*, 2015;9(2), 91-95.
- 6) Dogrucan, A., & Yıldırım, Z. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020;2(2), 122-138.
- 7) Sen, S., & Bolsoy, N. Violence Against Women: Prevalence And Risk Factors İn Turkish Sample. *Bmc Women's Health*, 2017;17(1), 1-9.
- 8) Polat, O. "Şiddet". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2017;22(1): 15-34.
- 9) Demirel MY. Kadına yönelik ekonomik şiddet: İzmir İli örneği. *Sakarya Üniversitesi*; 2019.
- 10) Karagülle, A. E. Günümüzde Değişen Mahremiyet Algısının Sosyal Ağlar Bağlamında İncelenmesi [Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü] 2015.
- 11) Barlett, C. P., Simmers, M. M., Roth, B., & Gentile, D. Comparing Cyberbullying Prevalence And Process Before And During The Covid-19 Pandemic. *The Journal Of Social Psychology*, 2021;161(4), 408-418. Doi: 10.1080/00224545.2021.1918619
- 12) UNWomen. Kadınlara Yönelik Siber Şiddet Ve Nefret Söylemi.2018. [Internet]. 2021 [cited 2022 Oct 11]. [https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/stud/2018/604979/Ipol_Stu\(2018\)604979_En.Pdf](https://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/stud/2018/604979/Ipol_Stu(2018)604979_En.Pdf)
- 13) Mitsu, R., & Dawood, E. Cyberbullying: An Overview. *Indonesian Journal Of Global Health Research*, 2022;4(1), 195-202.
- 14) Arıca, O. T. "Siber Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Tehlike". *Kariyer Penceresi*, 2011;2(6): 10-12.
- 15) Willard NE. Cyberbullying and Cyberthreats : Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress. Vol. 2. Research Press; 2007.
- 16) Slonje, R., Smith, P. K., & Frisén, A. The Nature Of Cyberbullying, And Strategies For Prevention. *Computers İn Human Behavior*, 2013;29(1), 26-32.
- 17) Kowalski RM, Limber S, Agatston PW. Cyberbullying: Bullying in the Digital Age. Massachusetts: Wiley-Blackwell; 2012.
- 18) Santos, A. F. D., & Pourmalek, P. Preventing Violence İn The Digital Age: Women Peacebuilders And Technology-Facilitated Gender-Based Violence. *Gender-Based Violence*, 2022.

- 19) Mickiewicz B, Śpiewak-Szyjka M, Bera M, Śpiewak K. Threats To Digital Safety Of Young People In The Light Of Research. Eur Res Stud J. 2022;(2):616-24.
- 20) Ayas Ö. Bilişim Çağında Kadına Yönelik Şiddete Bütüncül Bir Bakış. Kriminoloji ve Toplum Bilim. 2022;1-16.
- 21) Kanada'da Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Ve İstenmeyen Cinsel Davranışlar, 2018. [Internet]. 2021 [cited 2022 Oct 11]. <https://www150.statcan.gc.ca/N1/Daily-Quotidien/191205/Dq191205b-Eng.Htm>
- 22) Dijital Haklar Vakfı. Pakistanlı Kadınların Dijital Tacize Maruz Bırakıldığı Olayların Değerlendirilmesi: 2017. [Internet]. 2021 [cited 2022 Oct 11]. <https://digitalrightsfoundation.pk/wp-content/uploads/2017/05/Hamara-Internet-Online-Harassment-Report.Pdf>
- 23) Meydaneri, T.Y. Kadına Yönelik Dijital Şiddet Ve Sosyal Medyanın Kadına Yönelik Şiddet Üzerindeki Etkisi: Çorum İlinde Bir Alan Araştırması [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. 2021.
- 24) Çınar, Ö. Sosyal Medyada Şiddet: Sosyal Medya; Şiddet; Zorbalık; Mağdur. Journal Of Management Theory And Practices Research, 2021;2(1), 37-44
- 25) Backe, E. L., Lilleston, P., & McCleary-Sills, J. Networked Individuals, Gendered Violence: A Literature Review Of Cyberviolence. Violence And Gender, 2018;5(3), 135-146.
- 26) Baker L, Campbell M, Barreto E, Campbell M, Barreto E. Understanding Technology-Related Violence Against Women: Types of Violence and Women's Experiences. Learn Netw Br. 2013;1-7.
- 27) Harris BA. Technology and Violence Against Women. In: The Emerald Handbook of Feminism, Criminology and Social Change. Emerald Publishing Limited; 2020.p. 317-36.
- 28) Çelik, T. Ve Tekin, Y. Sosyal Medyanın Bireyler Üzerindeki Olumsuz Etkilerine İlişkin Bir Örnek: Siber Zorbalık. International Journal Of Social Science, 2015;36, 343-355
- 29) Lewis, R., Rowe, M., & Wiper, C. Online Abuse Of Feminists As An Emerging Form Of Violence Against Women And Girls. British Journal Of Criminology, 2017;57(6), 1462-1481.
- 30) Bkz. BM Kadın Birimi (2020). COVID-19 ve Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin Kurumsal Bilgi Notu.